

Summaria Europensia 2/2007

Euroopa Liit on kuulutanud 2007. aasta võrdsete võimaluste aastaks. Aasta raames käsitletakse diskrimineerimist soo, rassilise või etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuse, puude, vanuse ning seksuaalse sättumuse tõttu. Tähelepanu pööratakse ka sellisele põhjendamatu ebavõrdsele kohtlemisele, mis leiab aset mitme eelnimetatud tunnuse alusel. Seepärast annab ka käesoleva Summaria Europensia kolmas number ülevaate võrdse kohtlemise teemalistest raamatutest, artiklites ja internetiallikatest.

Koostanud: Maria Palts, ettepanekuid võib esitada: maria.palts@nlib.ee

Sisukord

Võrdsed võimalused	2
Refereeringud	2
Raamatud	5
Artiklid.....	9
Internetiallikad.....	10
Seadusandlus	11

Võrdsed võimalused

Euroopa aasta “Võrdsed võimalused kõigile” (2007) on algatus, mis juhatab teed jõulisema strateegiani, püüdes anda impulsi võitlusele diskrimineerimisega ELis. Kõikidel inimestel Euroopa Liidus on õigus võrdsele kohtlemisele sõltumata nende soost, rassilisest või etnilisest päritolust, religioonist või usust, puudest, vanusest või seksuaalsest orientatsioonist – see on põhisõnum, mida aasta püüab edastada mitte ainult laiemale avalikkusele, vaid ka üksikisikutele ja gruppidele, kes kannatavad diskrimineerimise all või on potentsiaalselt diskrimineerimisosus.

Ideeks on ka näidata, et võrdsus ei tähenda samasust. Võrdõiguslikkuse põhimõtte rakendamisel tuleb arvesse võtta erinevusi ja paljusust, et tagada tõeline võrdse kohtlemise nautimine iga üksikisiku poolt.

Aasta eesmärgiks on:

- muuta inimesed teadlikumaks oma õigustest nautida võrdset kohtlemist ja diskrimineerimisvaba elu – sõltumata soost, rassilisest või etnilisest päritolust, religioonist või usust, puudest, vanusest ja seksuaalsest orientatsioonist;
- propageerida võrdseid võimalusi kõigile;
- käivitada ulatuslikum debatt erinevuste eelistest nii Euroopa ühiskondade kui üksikisikute jaoks.

Allikas: Euroopa aasta “Võrdsed võimalused kõigile” (2007) veebileht:
http://ec.europa.eu/employment_social/eyeq/index.cfm?language=ET (1.06.2007)

Refereeringud

SOOLISEST VÕRDÕIGUSLIKKUSEST EUROOPA KOHTU PRAKTIKAS

Costello, Cathryn; Davies, Gareth

The case law of the court of justice in the field of sex equality since 2000

Common Market Law Review. Vol 43 (2006), no 6, p. 1567-1616.

Käesolevas artiklis uuritakse Euroopa Ühenduse soolise võrdõiguslikkuse arengut alates 1. aprillist 2000 kuni 4. oktoobrini 2006, keskendudes esmajoonelt Euroopa Kohtu pretsedendiõigusele.

Antud periood on soolise võrdõiguslikkuse kontekstis kaasa toonud mitmeid muutusi. Nt on Nõukogu meeste ja naiste võrdse kohtlemise direktiivi (edaspidi ETD – *the Equal Treatment Directive*) 76/207/EMÜ täiendatud direktiiviga 2002/73/EÜ, mida omakorda on muudetud aastal 2005. Seadusandlik reform jätkub, nt kavatakse detsembris 2007 muuta Nõukogu direktiivi 2004/113/EÜ, mis toetub meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõttele seoses kaupade ja teenuste kättesaadavuse ja pakkumisega. Peale õigusaktide muudatuste on esile küündinud võrdõiguslikkuse põhimõte. Ühes teiste üldiste printsiipidega hõlmab see selliseid õiguse valdkondi nagu põhiõigused ja administratsiooni erapooletus. Võrdõiguslikkuse põhimõttel on erinevaid sõnastusi ja need tulenevad eeskätt kohtulahenditest.

Enne ETD alla kuuluvate töötasu, töö saamist, pensionit, töötingimusi ja ealist diskrimineerimist puudutavate kohtukaasuste analüüsimist selgitatakse tõlgendamisel ilmnevat vahet töötasu, tasulise tööõigussuhte ja sotsiaalse tagatise vahel. Võrdse kohtlemise osas tutvustatakse 2002. aasta direktiivi (2002/73/EÜ) diskrimineerimise uusi definitsioone. Lisaks on eraldi osad pühendatud osalisele tööajale, soovivale tegevusele diskrimineerimise all kannatavate isikute suhtes ning rasedusele ja lasevanemate õigustele.

Soolist diskrimineerimist puudutavad järgmised kohtulahendid: K.B (kohtuasi C-117/01), P vs S (kohtuasi C-13/94) ja Richards (kohtuasi C-423/04). Antud kohtukaasused on seotud transseksuaalide diskrimineerimisega, kellele keelduti maksmast pensioni soolistel alustel. Õiglase palga küsimus tõestati Sass (kohtuasi C-284/02) kaasuses, õiglase pensioni küsimus kaasustes Griesmar (kohtuasi C-366/99), Mouflin (kohtuasi C-206/00), Allonby (kohtuasi C-256/01) jt. Brunnhofer'i (kohtuasi C-381/99) kohtulahendi puhul pöördus hageja kohtusse, kuna leidis, et talle maksti võrreldes meeskolleegiga vähem preemiat, kuigi nende tööülesanded klassifitseerusid kollektiivlepingu järgi sama ametikoha alla. Kostja põhjendas palgalisa erinevusi töötajate töö tulemuslikkusega. Euroopa Kohus arvas, et erinevused töö tulemuslikkuses ei õigusta erinevusi palga maksmisel.

Euroopa Kohus on pidanud lahendama ka hagnosisid, mis puudutavad naiste ja meeste erinevat pensioniiga. Naiste ja meeste pensioniea eristamine on Euroopa õiguse alusel lubatud, mida on ka näha kohtulahendist *Defrenne* (kohtuasi C-80/70). ETD direktiivi sätte (artikkel 2 punkt 2) kohaselt võib teatud kutsealadel, mille puhul tegevuse laadi või konteksti tõttu on töötaja sugu määravaks teguriks, võrdse kohtlemise põhimõttest mööda minna.

Hulk kohtukaasuseid tõendab, kui keeruline on osalise tööajaga töötajaid kohelda samaväärselt töövõtjatega, kes töötavad täiskohaga: kohtulahendid Steinicke (kohtuasi C-77/02), Jorgensen (kohtuasi C-226/98), Kachelmann (kohtuasi C-322/98), Rinke (kohtuasi C-25/02). Vaatluse all on ka rasedusega ja vanemlikkusega seotud diskrimineerimise juhtumid: kohtukaasused Webb (kohtuasi C-32/93), Haberman (kohtuasi C-421/92), Melgar (kohtuasi C-438/99).

Kokkuvõtteks on artikli autorid seisukohal, et vaadeldavate kaasuste puhul seisab Euroopa Kohus silmitsi kolme laadi probleemidega. Esimesed on peamiselt seotud kohtu enda õiguse mõistmisega ja tunnetamisega ning arenemisjärgus oleva asjade kohtuliku läbivaatamisega. Teised puudutavad muutuvat tööturгу ning püüdlusi kujundada põhimõtteid kaitsmaks paindlikult nn „ebatüüpiliste” töötajate õigusi. Kolmandad käivad selle kohta, kuidas kohandada palgatöö ja pereelu diskrimineerimist puudutava õiguse raamistikuga.

Refereerinud Maria Palts

EUROOPA LIIDU VÕRDÕIGUSLIKKUST KÄSITLEVA SEADUSANDLUSE KOHALDAMISEST KESK- JA IDA-EUROOPAS

Amanda Sloat

Legislating for equality : the implementation of the EU equality acquis in Central and Eastern Europe

Journal of Constitutional Law in Eastern & Central Europe (2006) no. 1, p. 15-131.

Artiklis kajastatakse ühe Euroopa Liidu (EL) poolt rahastatud uurimisprojekti andmeid. Antakse ülevaade, millises ulatuses on ELi soolise võrdõiguslikkuse alast seadustikku üle võetud, kohaldatud ja jõustatud järgmistes Kesk- ja Ida-Euroopa riikides: Poola, Ungari,

Tšehhi, Slovakkia, Eesti, Läti, Leedu, Bulgaaria, Rumeenia ja Sloveenia (artiklis on kasutatud kõigi kümne riigi kohta lühendit CEE, st Central and Eastern Europe).

Alustuseks on pikemalt vaatluse all sotsialismiperioodil (enne 1989. aastat) kehtinud võrdõiguslikkuse infrastruktuur. Seda analüüsitakse võrdlevalt ELiga ühinemise perioodiga, võttes aluseks kümme ELi soolist võrdõiguslikkust käsitlevat direktiivi järgmistest võrdse kohtlemise aspektidest: töö tasustamine (75/117/EMÜ); töö saamine, kutseõpe ja edutamine ning töötingimused (76/207/EMÜ); sotsiaalkindlustus (79/7/EMÜ); kutsealased sotsiaalkindlustusskeemid (86/378/EMÜ); tegutsemine füüsilisest isikust ettevõtjana (86/613/EMÜ); lapse sünniga seotud töökaitse (92/85/EMÜ); tööaja korraldamine (93/104/EÜ); vanemapuhkus (96/34/EÜ); soolise diskrimineerimise juhtude tõendamiskohustus (97/80/EÜ); osalise tööajaga töötajate õigused (97/81/EÜ). Antud põhimõtete kohaldamise määra kindlakstegemiseks vaadeldakse CEE riikide põhiseadusi ja tööseadusandlust. Kõrvutatakse enne ja pärast EL regulatsioonide kohaldamist kehtinud õigusakte, et näha, kas seadusi on tugevdatud või nõrgestatud, näidatakse probleeme kooskõlastamisel.

Peale seadusandluse analüüsi antakse hinnang teadlikkusele võrdõiguslikkusega seotud direktiividest. Esmalt analüüsitakse CEE riike üldiselt, keskendudes avalikkusele, ametnikele, tööandjatele, meediale ja valitsuse tegevusele. Sellele järgneb ülevaade riikide kaupa, kus peamiselt käsitletakse valitsuste ettevõtmisi seoses võrdõiguslikkuse propageerimisega. Lisaks sellele vaadeldakse riigiti ka direktiivide jõustamist; riikide aruannete põhjal nenditakse, et see, nagu ka soolise võrdõiguslikkuse põhimõtete järgimise järelevalve, on enamasti puudulik. Põgusalt peatutakse veel pretsedentidel, mis on seotud soolise diskrimineerimisega töökohal, ja õigusaktidel, millega on sätestatud õiguskaitse kättesaadavus pädeva riigiorgani kaudu.

Seejärel uuritakse võrdõiguslikkuse rakendamise seisukohalt CEE riikide valitsuste suhteid valitsusväliste organisatsioonide ja ametiühingutega. Valitsusvälistes organisatsioonides tuntakse, et nende seisukohti ei arvestata piisavalt, ehkki valitsused püüdnud poliitikate väljatöötamisel nende kaasamise poole. Suurima probleemina nähakse valitsusväliste organisatsioonide võimetust oma tööd tulemuslikult organiseerida. Antud probleem puudutab ka ametiühinguid, mis on alles oma nišši leidmas. Kahjuks ei ole CEE riikide ametiühingud üldiselt pühendunud soolise võrdõiguslikkuse suurendamisele tööturgudel ja seega ollakse kaugel ka tööandjate mõjutamisest. Nii valitsusväliste organisatsioonide kui ametiühingute võime valitsust otsuste tegemisel mõjutada on riigiti erinev, alates seadusloomeprotsessis osalemisest kuni täieliku kõrvalejäämiseni poliitika kujundamisel.

Kokkuvõtteks tõdetakse, et CEE riikides mõjutab kommunismi pärand suuresti soolise võrdõiguslikkuse tajumist. Seda põhimõtet ei ole poliitilistes kultuurides omaks võetud ning seetõttu puudub avalikkuse surve poliitikutele uue võrdõiguslikkust käsitleva EL seadustiku jõustamiseks. Samas aga tuuakse välja, et kommunistliku režiimi lõpp on võrdõiguslikkuse õiguslikule reguleerimisele kiirendavalt mõjunud. Töökohtadel ei peeta ebavõrdsust üldiselt kõige pakilisemaks probleemiks, seda näitavad ka CEE riikide soolist diskrimineerimist käsitlevate kohtukaasuste piiratud arv ja naiste vastuseis süüdistuste esitamisele.

Refereerinud Kristiina Puura

INIMKAUBANDUSE VASTASEST TEGEVUSEST EUROOPA LIIDUS

Heli Askola

Violence against women, trafficking, and migration in the European Union

European Law Journal, vol. 13 (2007) no. 2, p. 204-217.

Artiklis antakse ülevaade inimkaubanduse vastasest poliitikast Euroopa Liidus (EL). Autor on seisukohal, et vaatamata inimkaubanduse teema käsitlemisele ELi tasandil keskendutakse liialt repressiivsetele meetmetele ja jäetakse tähelepanuta migrantide ebavõrdse kohtlemise laiem kontekst. Ta leiab, et ELi inimkaubanduse vastane poliitika on ebaefektiivne.

Naistega kaubitsemist seoses ELi kodakondsust mitteomavate naiste tööhõivega ei loeta probleemi aktuaalsusele vaatamata ebavõrdsuse ilminguks. Immigrantidest naiste olukorra parandamisel keskendub ELi poliitika pigem ajutistele abinõudele, kuid mitte pikaajalistele meetmetele.

Artikkel koosneb neljast põhilisest osast. Esimeses tutvustatakse inimestega kaubitsemist kui soolise ebavõrdsuse ilmingut rahvuse, rassi ja klassikuuluvuse kontekstis. Järgnevalt antakse ülevaade ELi peamistest tegevussuundadest inimkaubanduse vastases võitluses. Kolmandas nenditakse, et vaatamata inimkaubanduse teema kerkimisele ELi päevakorda, ei kajasta vastav poliitika inimestega kaubitsemise olemust, põhjustades puudulikku vabaduste ja julgeoleku tagamist ning õigusemõistmist. Viimases osas analüüsitakse olemasolevaid probleeme ja vaadeldakse tulevikusuundi vastavalt ELi 2005. aastal vastu võetud kavale inimkaubanduse tõkestamise ja selle vastase võitluse heade tavade, standardite ning korra kohta (2005/C 311/01).

Inimkaubanduse defineerimisel valitseb üldine arusaam, et see on sageli seotud inimõiguste rikkumisega, kuid eriarvamused tekivad probleemi olemuse ja ulatuse määratlemisel ning lahenduse leidmisel. Vaidlusi põhjustab peamiselt prostitutsiooniga tegelevate naiste ja tütarlaste ärakasutamine. Eristatakse termineid ebaregulaarne migratsioon, immigrantide üle piiri toimetamine ja inimkaubandus. Artiklis tuuakse välja ka põhjused, miks inimestest saavad inimkaubanduse ohvrid.

Peale Euroopa Komisjoni 1996. aasta teatist [KOM (1996) 567 lõplik] on kümnendi vältel ELis astunud olulisi samme: vastu on võetud mitmeid õigusakte, nagu 2002. aasta Brüsseli deklaratsioon inimkaubanduse ärahoidmiseks ja selle vastu võitlemiseks; raamotsus (2002/629/JSK) inimkaubanduse vastu võitlemise kohta; direktiiv (2004/81/EÜ) elamisloa väljaandmise kohta kolmandate riikide kodanikele, kes on inimkaubanduse ohvrid. Artiklis vaadeldakse lähemalt nimetatud raamotsuse ja direktiivi mõju ELi inimkaubanduse vastasele tegevusele.

Kokkuvõtteks jääb ELi poliitika inimkaubanduse vastu võitlemises tagasihoidlikuks, kuna ei suudeta täita iseendale seatud ülesandeid. Piisavalt tähelepanu ei pöörata inimkaubanduse tegelikele põhjustele. Näiteks puuduvad ELi liikmesriikides ühtsed õiguslikud standardid. Seetõttu pääsevad smugeldajad sageli karistusest ja inimkaubanduse ohvrid jäävad piisava riikliku kaitseta. Kuna ELis kasutatakse ennetavate asemel survemeetmeid, siis on ELi osa võitluses inimkaubandusega suhteliselt piiratud ning peamiselt liikmesriikide kanda.

Refereerinud Maria Palts

Raamatud

- A roadmap for equality between women and men, 2006-2010 / European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities.

Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2006
EL: EK/sotsiaalpoliitika, võrdne kohtlemine

- Disability rights in Europe : from theory to practice / edited by Anna Lawson, Caroline Gooding. Oxford ; Portland : Hart, 2005.
- Diskrimineerimise tõkestamine Euroopa Liidus / [Euroopa Komisjon, Tööhõive, Sotsiaalküsimuste ja Võrdsete Võimaluste Peadirektoraat ; eessõna: Vladimir Špidla]. Luxembourg : Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2005 (Saksamaa)
- Diskrimineerimise vastu võitlemine : väljaõppe käsiraamat / Euroopa Komisjon, Tööhõive, Sotsiaalküsimuste ja Võrdsete võimaluste Peadirektoraat. Luxembourg : Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2006 (Itaalia)
- Duina, Francesco. Harmonizing Europe : nation-states within the Common Market / Francesco G. Duina. Albany, N.Y. : State University of New York Press, c1999.
- Equal opportunities for women and men : monitoring law and practice in new member states and accession countries of the European Union : overview : Bulgaria, Czech Republic, Estonia, Hungary, Lithuania, Poland, Romania, Slovakia, Turkey / edited by the Network Women's Program of the Open Society Institute. Kohaviit: EL : laienemine
- Equal pay. Exchange of good practices. Luxembourg : Office for Official Publications of the EC, 2007.
- Equal rights in practice : key voices 2004 / European Commission. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2004
- Equal rights in practice : key voices 2005 : access to justice / European Commission. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2005
- Equal Voices / Equal Rights – Multiple Benefits. Vienna : European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia, 2006
- Equality between women and men in the European Union / European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2005
EL: EK/sotsiaalpoliitika, võrdne kohtlemine
- Equality for women and men : European Community acts / European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2006
Kohaviit: EL : laienemine
- Europe for women : women for Europe / European Parliament. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 1999
- European guide of good practice : towards equal opportunities for disabled people / European Commission. Luxembourg : Office for Official Publ. of the EC, 1996. EL : EK/sotsiaalpoliitika, sotsiaalne integratsioon
- European handbook on equality data : why and how to build to a national knowledge base on equality and discrimination on the grounds of racial and ethnic origin, religion and belief, disability, age and sexual orientation / European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, Unit G. 4. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, c2007.

- Gender inequalities in the risks of poverty and social exclusion for disadvantaged groups in thirty European countries / European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, Unit G.1. ; [editors:] Colette Fagan, Peter Urwin and Kathryn Melling. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2006.
- Handbook on equal treatment for men and women in the European Community / European Commission. Brussels ; Luxembourg : [European Commission], 1995. EL : EK/sotsiaalpoliitika, võrdne kohtlemine
- Holding a job – Having a life. Equal events outcome. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2007
- Ideas for business : better business for women / European Commission. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 1995. EL : EK/sotsiaalpoliitika, võrdne kohtlemine
- Leijenaar, Monique. How to create a gender balance in political decision-making : a guide to implementing policies for increasing the participation of women in political decision-making / M. Leijenaar; European Commission. Luxembourg : Office for Official Publ. of the EC, 1997. EL : EK/sotsiaalpoliitika, võrdne kohtlemine
- Monitoring the EU accession process. Equal opportunities for women and men : country reports, Bulgaria, Czech Republic, Estonia, Hungary, Lithuania, Poland, Romania / Open Society Institute, EU Accession Monitoring Program, Joint Program of the Network Women's Program and the Open Society Foundation Romania. Budapest ; New York : Open Society Institute, 2002. EL : laienemine/Kesk- ja Ida-Euroopa riigid
- New ways of tackling discrimination and inequality in the field of employment / European Commission, Directorate-General for Employment and Social Affairs. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2000
- Nielsen, Ruth. The social dimension of the European Union / Ruth Nielsen and Erika Szyszczak. København : Handelshøjskolens Forlag, 1997
- Policy measures to ensure access to decent housing for migrants and ethnic minorities / European Commission, [Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities]. Brussels : European Commission, 2005. PL B/5170; 5 No.5 [2005]
- Promoting diversity : 21 bodies promoting diversity and combating discrimination in the European Union : executive summary / European Commission, Directorate-General for Employment and Social Affairs. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2003. EL : EK/sotsiaalpoliitika, põhiõigused
- Puuetega inimeste sotsiaalne kaitse : valik piirkondlike seminaride ja rahvusvahelise konverentsi ettekandeid ja sõnavõtte : Euroopa Liidu Phare Consensus programm. [Tallinn] : Sotsiaalministeerium, 1998. EL : Eesti/sotsiaalküsimused
- Rees, Teresa. Mainstreaming equality in the European Union : education, training and labour market policies / Teresa Rees. London ; New York : Routledge, 1998
- Report on social inclusion 2005 : an analysis of the national action plans on social inclusion (2004-2006) submitted by the 10 new member states / European

Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, Unit E2. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2005

- Séché, Jean-Claude. A guide to working in a Europe without frontiers / J.-C. Séché; European Commission. Luxembourg, 1994. EL : hoidla
- Situation, status, role and prospects of women in agriculture / European Parliament, Directorate General for Research. Luxembourg : European Parliament, 1994. EL : hoidla
- Teel tasakaalustatud ühiskonda : naised ja mehed Eestis / Eesti Vabariigi Sotsiaalministeerium, ÜRO Arenguprogramm ; [toimetajad Peeter Maimik, Kadi Mänd, Ülle-Marike Papp ; eessõna: Petra Lantz-de-Bernardis]. Tallinn : Sotsiaalministeerium : ÜRO Arenguprogramm Eestis, 2000 ([Tallinn : Ilo Print])
- The employment of people with disabilities in small and medium-sized enterprises : Nexus Research Co-operative. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 1998.
- The role of culture in preventing and reducing poverty and social exclusion. Brussels : European Commission, 2005
- Thematic study on policy measures concerning disadvantaged youth / European Commission, [Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities]. Brussels : European Commission, 2006
- Vabadus, turvalisus ja õigus kõigi jaoks : justiits- ja siseküsimused Euroopa Liidus / [Euroopa Komisjon, pressi ja teabe peadirektoraat]. Luxembourg : Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2004 (Belgia)
- Võrdsed võimalused naistele ja meestele Euroopa Liiduga ühinemise protsessis [Võrguteavik] : kandidaatriikide aruannete võrdlev analüüs. Ülevaade Eesti aruandest / Avatud Ühiskonna Instituut, Euroopa Liiduga liitumise seireprogramm, Rumeenia Avatud Ühiskonna Fondi ja Avatud Ühiskonna Instituudi võrgustiku naisprogramm ; [ülevaade Eesti aruandest koostanud Milvi Jänes, Marika Linntam ja Carita Rammus ; tõlgid Helen Talalaev . jt. ; toimetaja Mari-Liis Sepper]. [Tartu : Sugupooleuringute rühm, 2004?]
- Võrdsed võimalused naistele ja meestele Euroopa Liiduga ühinemise protsessis : kandidaatriikide aruannete võrdlev analüüs. Ülevaade Eesti aruandest / Avatud Ühiskonna Instituut, Euroopa Liiduga liitumise seireprogramm, Rumeenia Avatud Ühiskonna Fondi ja Avatud Ühiskonna Instituudi võrgustiku naisprogramm ; [ülevaade Eesti aruandest koostanud Milvi Jänes, Marika Linntam ja Carita Rammus ; tõlgid Helen Talalaev ... jt. ; toimetaja Mari-Liis Sepper]. [Tallinn : Avatud Eesti Fond], 2003 (Tallinn : Tallinna Raamatutrükikoda)
- Võrdsed õigused ja võimalused naistele ja meestele Euroopa Liidus. Tallinn : Sotsiaalministeerium, [1999] ([Tallinn : EVG Print])
- Võrdsus ja mittediskrimineerimine : aastaaruanne / Euroopa Komisjon, Tööhõive, Sotsiaalküsimuste ja Võrdsete Võimaluste Peadirektoraat, osakond D.3. Luxembourg : Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2005
- Women in decision-making : panorama of activities in the framework of the third medium-term Community action programme on equal opportunities for women and

men (1991-95) : the European expert network 'Women in decision-making' / European Commission. Luxembourg : Office for Official Publications of the EC, 1997.
Luxembourg : Office for Official Publications of the EC, 1997. EL :
EK/sotsiaalpoliitika, võrdne kohtlemine

- Women's rights and the enlargement of the European Union / European Parliament, Secretariat Working Party, Task-Force "Enlargement", Coordinator JF/bo. Luxembourg : European Parliament, 1998

Artiklid

- Ackers, L. Legislating for equality? Working hours and progression in science careers. *European Law Journal*, Vol 13, No 2, March 2007, p 169-185.
- Ahtela, K. The revised provisions on sex discrimination in European Law: A critical assessment. *European Law Journal*, Vol 11, No 1, Jan 2005, p 57-78
- Askola, H. Violence against women, trafficking, and migration in the European Union. *European Law Journal*, Vol 13, No 2, March 2007, p 204-217
- Bandelj, N; Mahutga, M. Social foundation of income inequality in postsocialist Europe. EUI RSCAS Working Paper No. 2006/34 p1028-3625. Florence: European University Institute.
- Beveridge, F. Building against the past: the impact of mainstreaming on EU gender law and policy. *European Law Review*, Vol 32, No 2, April 2007, p 193-212
- Burrows, N. The promotion of women's rights by the European Economic Community. *Common Market Law Review*, Vol. 17 (1980), No p 191-209.
- Burrows, N; Robison, M. An assessment of the recast of Community equality laws. *European Law Journal*, Vol 13, No 2, March 2007, p 186-203.
- Costello, C.; Davies, G. The case law of the Court of Justice in the field of sex equality since 2000. *Common Market Law Review*, Vol 43 (2006), No 6, p 1567 – 1616
- Crishnam, C.A. The equal pay principle: some recent decisions of the European Court of Justice. *Common Market Law Review*, Vol 18 (1981), No 2, p601-612.
- Eichenhofer, E. Coordination of social security and equal treatment of men and women in employment: Recent social security judgements of the Court of Justice. *Common Market Law Review*, Vol 30 (1993), No 5, p 1021-1042.
- Ellis, E. Recent case law of the Court of Justice on the equal treatment of women and men. *Common Market Law Review*, Vol 31 (1994), No 1, p43-75.
- Ellis, E. Recent developments in European Community sex equality law. *Common Market Law Review*, Vol 35 (1998), No 2, p379-408.
- Ellis, E. The recent jurisprudence of the Court of Justice in the field of sex equality. *Common Market Law Review*, Vol 37(2000), No 6, p 1403-1426.

- Fenwick, H; Hervey, T. Sex equality in the single market: New directions for the European Court of Justice. *Common Market Law Review*, Vol 32 (1995), No 2, p 443-470.
- Hofmann, H. C. H; Türk, A. The development of integrated administration in the EU and its consequences. *European Law Journal*, Vol 13, No 2, March 2007, p 253-271
- Hosking, David L. Great expectations: protection from discrimination because of disability in Community law. *European Law Review*, Vol.31, No.5, October 2006, p667-689
- Hosking, L. D. Great expectations: protection from discrimination because of disability in Community law. *European Law Review* Vol 31 (2006), No. 5, p 667-689
- Howard, E. Anti race discrimination measures in Europe: An attack on two fronts. *European Law Journal*, Vol 11, No 4, July 2005, p 468-486
- Koldinska, K. Gender equality: before and after the enlargement of the EU: The case of the Czech Republic. *European Law Journal*, Vol 13, No 2, March 2007, p 238-252
- Lewis, J. Work/family reconciliation, equal opportunities and social policies: the interpretation of policy trajectories at the EU level and the meaning of gender equality. *Journal of European Public Policy* Vol 13 (2006), No 3, p 420-437
- Lewis, Jane. Work/family reconciliation, equal opportunities and social policies: the interpretation of policy trajectories at the EU level and the meaning of gender equality. *Journal of European Public Policy*, Vol.13, No.3, April 2006, p420-437
- Masselot, A. The state of gender equality law in the European Union. *European Law Journal*, Vol 13, No 2, March 2007, p 152-168.
- Millns, S. Gender equality, citizenship, and the EU's constitutional future. *European Law Journal*, Vol 13, No 2, March 2007, p 218-237
- Zysk, M. Age discrimination law in a country with a communist history: the example of Poland. *European Law Journal*, Vol 12, No 3, May 2006, p 371-402
- Waddington, L; Bell, M. More equal than others: Distinguishing European Union equality directives. *Common Market Law Review*, Vol 38 (2002), No 3, p 587 – 611

Internetiallikad

2007 – Euroopa aasta „Võrdsed võimalused kõigile”:

<http://equality2007.europa.eu>

Soolise võrdõiguslikkuse raport:

http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2007/com2007_0049en01.pdf

The gender pay gap – Origins and policy responses. A comparative review of 30 European countries:

http://ec.europa.eu/employment_social/publications/2006/ke7606200_en.pdf

Gender inequalities in the risks of poverty and social exclusion for disadvantaged groups in thirty European countries:

http://ec.europa.eu/employment_social/publications/2006/ke7606201_en.pdf

Seadusandlus

Nõukogu direktiiv 2000/43/EÜ, millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõtte sõltumata isikute rassilisest või etnilisest päritolust

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:180:0022:01:ET:HTML>

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2006/54/EÜ, meeste ja naiste võrdsete võimaluste ja võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta tööhõive ja elukutse küsimustes:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:204:0023:01:ET:HTML>

Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus nr 771/2006/EÜ, 17. mai 2006, Euroopa aastale Võrdsed võimalused kõigile – õiglase ühiskonna poole (2007) aluse panemise kohta:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:146:0001:01:ET:HTML>

Naiste ja meeste võrdset kohtlemist puudutavad õigusaktide kokkuvõtted Scadplus andmebaasis:

<http://europa.eu/scadplus/leg/en/s02310.htm>